

Üdv a Keresztéseknek!

1956-ban menekült családnk
Bécsen keresztül Svájcba; én
Bécsben maradtam.

Apám: Csíkbánkfalvi Keresztes Árpád (röviden Bánkfalvi, tévesen Bánfalvi), szül. 1901 febr. 14.-én, Marosvásárhelyen. Hivatásos katona volt. Utolsó rangja alezredes, ill. - 1945 márc.-ban ezredes volt. Kitüntetései: magyar Lovagkereszt, vitézségi érem, egy német kitüntetés stb. 1948-ban a szovjet hadbírótság 25 évi kényszermunkára ítélte. (Akkor a szovjetek futószalagon hozták a 25-éves ítéleteket.) Vád: kémkedés. 1956-ban amnesztiával szabadult. A magyar kommunista rendszer még egyszer bíróság elé akarta állítani, de közbe jött az 56-os forradalom. Meghalt itt, Bécsben 1982-ben. Mélyen vallásos ember volt.

Anyám: szül. Csizék Klára, gyógyszerész (Veszprémben volt patikája) Magyarországon született, mindig magyarnak érezte, vallotta magát, bár osztrák, cseh-német származású volt. Meghalt itt Bécsben, 85 évesen.

Bátyám: K. Imre, 76 éves, vegyészmérnök-doktor, Zürich mellett él, három asszonytól 5 gyereke van: Edit, Alexia, Attila, Anton és Georgina (két unoka).

Nevem K. Árpád: 72 éves orvos vagyok. Osztrák (bécsi) feleségemmel (szintén orvos) van négy gyerekünk: Csilla, Árpád, Klára, Katharina és egyelőre 6 unokánk (3 fiú, 3 lány).

Közeli rokonaink: Mailandné, szül. K. Ottilia (Maros- Sólmoson, 1867. okt. 24, református). Tőle hallottuk a legtöbb családi hagyományt, apám nagynénje volt. Mivel apám 8 éves korára teljes árvaságra jutott, nála nevelkedett. Apám 11 éves korában a nagyváradi kadetiskolába került.

További rokonaink: Keresztes Arthur, tábornok, K. Ákos és K. Gyula (vagy József?, már nem emlékszem, pedig a fényképüket láttam), szintén huszár tisztek voltak.

A Nagy Iván „Magyarország családai” könyvében családnk le van írva; nagy részben megegyezik a mi szájhagyományunkkal. Mi K. Antaltól (felesége Orbók Erze) származunk. **Keresztes Antal**, szül. 1782, megh. 1867., főpénztárnoki kinevezése nálam van, Ferdinánd királytól.

Egy oldalági rokonunk, **Keresztes Imre** (szül. 1804) tűnt ki az 1849-es szabadságharcban, akinek apja K. József, anyja Csedő Bora volt. Gondolom ettől a családtól származnak a családi (történelmi) fegyverek, melyeket a 17. sz.-ban kezdtek el gyűjteni.

A történet: K. Imre az aradi várból katonáival kimentett és a császári (Haynau) tüzérség 16 ágyúját beszegezték. Ezért kapott egy díszkardot a következő felírással: „Simonyi I. pengéjét Keresztes örn. nak örök hálával Damjanich táb. Arad, 849.8.9.” A másik kardot, a város polgáraitól kapta a következő felírással: „Arad város 'sachsjaitul' Keresztes örnagynak hősies tette emlékére. Avgvstvs 9. 1849”. Rajta van meg egy ágyú, egy kalapács és 16 db. szeg. Én ezt úgy értelmezem, mivel az ágyúkat beszegezték, Haynauék nem tudták a várost összelőni, hisz 16 löveg akkor is komoly tüzerő volt. Ő Olmützben raboskodott, majd Rudolf trónörökös születésekor amnesztiával szabadult.

Ami a K.-eket illeti, bizony nagyon elszaporodtak (Ottília néni elbeszélései). Már a 15. sz.-ban mint egy „kisebb sereg” vonultak hadba. Sokan elszármaztak mindenfelé. Bukovinában is éltek, kirajzottak délre Baranyába, nyugatra, így rokonaink a pápai (vagy veszp-

rémi) K.-ek a címerükön lévő kétfarkú oroszlánjukkal, továbbá a nagybaconi és léczfalvi K.-ek is. De rokonok élnek a Szilágyságban és a Fölvidéken is, a birtokok elszórva feküdtek. A székely szaporaságot történezeink, mint kompenzációt a magas vérveszteség miatt, magyarázzák. Persze sokan felvették nevünket, pl. a Várhegyi Keresztes gróf, Küküllő főispánja, nem rokon. Azelőtt Sárpataki Nagynak hívták (I. Nagy Iván könyvét). De nincs megmagyarázva, hogy miért pont ezt a nevet vette föl. Keresztes-Fischer bel. miniszter apám beleegyezésével (aláírásával) vette föl nevünket anyai rokonságra hivatkozva.

Gondolnunk kell még Dózsa kereszteseire, továbbá a későbbi kurucokra is (crux, -cis), német és örmény származásúak is felvették ezt a nevet.

Keresztes János a 18. sz. első felében született, érdekes, okos-ravasz ember volt és gazdag ügyvéd. Itt egy kis kitérőt kell tennünk a székely társadalomra. A székelyek egy parasztkatona társadalomban éltek (magyar történészek meghatározása), egymás között feudális függés nem létezett. Földjüket maguk művelték, alkalmasint foglyokat dolgoztattak, mint „rabszolgákat”. De ha főlzabadták őket, azok is székelyek lettek. Egész társadalmukat katonai szempontból szervezték, és vagyonszövetségben éltek. Tisztségviselőik egyúttal katonai vezetőik is voltak. A székelyek sokáig megőrizték, konzerválták a honfoglaló társadalmat, talán a 14.-15. sz.-ig. Hunyadi Mátyás észrevette, hogy közöttük is létrejött a vagyoni rétegződés és ezért osztotta be őket katonai-vagyoni szempontból (1472): gyalogszékely (= szabad székely), lófő (saját személyében katonáskodva, mint tiszt és közigazg. tisztségviselő) és primor (4-5 katonát főlzserelve), tehát egy vagyonosabb lófő. A K.-ek lófők voltak, de több áruk primor lett.

Társadalmi szervezetük miatt szolgáltak példaképül a 13. sz. elején születendő, szervezkedő magyar köznemesség (= középnemesség) számára (Arany bulla 1222), ők szintén harcos utódok voltak.

Hiszen a székelyeknél megtaláljuk a nemesség jellemzőit: személyes szabadság, földtulajdon, fegyverviselés joga és személyes (!) hadkötelezettség és ami nagyon fontos: adómentesség. A székelyek csak közösen adóztak a királynak, ill. ispánnak, lóval vagy később ökörrrel, pl. a király szül. napján, esküvőjén stb. Ők ezt úgy tekintették, mint „ajándékot” és nem mint adót.

Persze ez a társadalom már Mátyás idejében bomladozott és lassan-lassan fölzárkózott a magyar társadalomhoz. Az ő „nemeseik” a lófők és primorok voltak. Székely „jobbágy” tulajdonképpen nem létezett, csak a 16. sz.-ban kezdtek – forrongások közt – a szegényebbek lesülyedni. Nem hiába volt Dózsa György (székely) 1514-ban a fölkelés vezetője. De ugyanakkor nem vettek részt ebben a parasztlázadásban, mert a szabad székely is „bocskoros nemesnek” tartotta magát. (I. Ady Endre, az örökké bús „bocskoros nemes”).

A bécsi udvar csak hallgatólag ismerte el az „ősi székely nemességet”, pl. úgy, hogy nem emelt kifogást, ha primor, vagy lófő tiszték magukat „von”-nal titulálták, hiszen kellett az olcsó székely fegyverek. Amikor Lipót (Leopold) császárnak meggyült a baja Rákóczival, hamar megerősítette őket kiváltságaikban.

A székely primorok, lófők csak a Habsburg uralom beköszöntésével kaptak észbe, hogy egy császári-királyi bürokráciával állnak szemben és nincs armális (= kutyabőr) a kezükben. Jó részük, így a mi János apánk is törekedett a Habsburgoktól nemességet, ill. armalist sze-

rezni. De nézzük a mi kutyabőrünket, amiben az áll hogy „...nemeseink sorába fölvesszük”, mert János sokat tett a csángók visszatelepítése ügyében (saját kasszára). Továbbá dicséri János apját, K. Pétert mert hűséges labanc tiszt maradt a Rákóczi szab. harc idején. Erről családunk mélyen hallgatott. Tapintatosan hallgatnak történészeink is, hogy a székelyek nagy része nem vett részt ebben a harcban. Sőt, aki Rákóczi oldalára állt, az a „Koczó” gúnynévet kapta (ma is létező családnév).

Családunkban az a nézet terjedt el, hogy M. Terézia elismerte az „ősi székely nemességünket”. Én a kutyabőrt hivatalosan Bp.-en 1995-ben lefordítottam, M. Teréziától aláírva, Bécsben keltezett 1774. okt.1-én. 1776-ban, Csíkszentkirályon kihirdették, és „Henter Ádám, székely székek főispánja aláírta.” Ősi székely nemességről szó sincs, t.i. a kancellária szemszögéből ilyesmi nem is létezett. 1784-ben föltűnik egy „fölvújtott nemeslevél” (ezt én sohasem láttam), amelyben megint az áll, hogy M.T. valóban elismerte (I.

fönt) ... A keresztet tartó kar mar nem piros ruhás (bársonyos), hanem páncélozott. Mi következik ebből? 1784-ben M. Terézia már nem élt, de a mi János atyánk igen. Csúsztatott, vagy egy trükköt csinált, hogy ismerjék el a „régit” (mindössze 10 éves) nemességét, és ő úgy híresztelte, hogy ősi nemességét ismerték el? Gondolom, ez nem olyan egyszerű.

ekkor folyt a spanyol örökösödési háború. Péter nyilván tudott franciául, és összebarátkozott ezekkel a fr. tisztekkel. Ezt a feltevést igazolja a látható medalion, amely Pétert ábrázolja. A hátlapon a következő (francia) szöveg: Mme

Belülről nézve a primorok és lófők voltak a nemeseik. Persze sok székely szerzett birtokot, nemességet „kívülről”, a mindenkori magyar királytól (pl. Aporok, Mikók, Kálnokiak), később a Habsburgoktól.

A kancellária „az ősi székely nemességet” nem ismerte el, mert ezzel a logikával az egész sz. társadalmat nemessé kellett volna nyilvánítani. Lehetséges, hogy a felújított, 1784-es nemeslevélben valamiféle „korrektura” történt, melyhez nem tudok hozzá szólni, mert nem láttam.

Annyit tudok, családunk hümmögött, morgott, az „orrát húzta” a M. Terézia féle armálisra. Hisz alapterenjük volt: mi székely-magyar honfoglalók ősi jusson vagyunk nemesek (l. Werbőczy), minek kellett bennünket a nemesek soraiba felvenni!? – Mindenesetre János apánknak ebből a szempontból igaza volt, nem csúsztatott, nem trükközött.

Továbbá szó van egy „sárkányos” címerünk-ről a 16.sz. végén, itt szintén passzolnom kell, mert ezt sem láttam. – K. Péterről csak annyit tudok, hogy mint császári tiszt megsebesülve kuruc fogságba került. Mint ismeretes, Rákóczinál voltak francia katonai tanácsadók, hisz

Margotnak (P. felesége Csobod Margit volt) P. De Ceresteche (franciául fonetikusan írva) főhadnagy és nálunk töltött fogságának emlékére, aki kiváló rajzoló (?), orgonista és föltaláló, aki nálunk gyógyult fel sebeiből. (Értelem szerinti fordítás). Itt talán „ellenséges”, barátainak a neve érdekes: M.C.Fr.I. De Cl-Tonnerre, Lt.col.Fr.De Vill. ET P. De Branc.LT.I. De La Val. Ch.St.Rem. Capl.G.De La Fab. 1748-57. Ekkor már Péter halott volt, a franciák özvegyének „Margitnak küldték ezt a medalliont Párizsból. - Péter apját Sámuelnek hívták. Hogy miért, ezt megmagyarázza a következő kis történet. Persze, biblikus nevek a székelyeknél gyakran előfordultak, mint Sámuel, Mózes, Áron stb., különösen a protest.-nál. De itt Sámuel apja, Ferenc rajtütött a törökökön, elrabolta egy bégnek (vagy bei, bey) a lányát és váltságdíjat követelt. Ez akkor is szokás volt. A tárgyalások hosszan tartottak (1650 - 1670 körül lehetett). Közben Ferenc beleszeretett a lányba, akit megkereszteltek, magyar nevet kapott és feleségül ment Őhozá. A gyerekek már „nagyobbak” voltak, amikor a bég „fölpakolt tevékkel” megküldte immáron a hozományt- így szól a fáma. És mit találok a családi reliquiák között? Egy kis ékszert medalliont, a hátlapján egy páncélos kart keresztet tartva (a mi későbbi címer-motívumunk), és mellette egy török félholdat csillaggal. Elöl arab betűkkel: Hadzsi (=mekkai zarándok) Samil

(=Sámuel) Szelim bég. A Samu, Sámuel név később is föl-föl bukkan a családban. Ezenkívül török pisztolyok „Keresztes nemes úrnak, Samil bég „A török ösapát most nyomozzuk, eddig eredménytelenül. Családnevek a tör.-nél ekkor még nem voltak. - Volt egy családi jelmondatunk is: „in hoc signo virtus mea”, melyet teljesen kiírva egy 18.sz. béli kardon találtam.

A jel (=szignum) egy csúcsos halmon, (hegyen?) álló kereszt, játékosan eldugva a Krisztus-monogramban (IHS=Jesus hominum salvator) A csúcsos halmok, hegyek a 13.-14 sz.-ban elterjedt címer-motívumok voltak a

ram : M. v. K., (v.= von, németül nemesi cím). - K. György, (állítólag és nem kis túlzással) 75 évesen esett el a fehérhegyi csatában (Csehország), mely a 30 éves háború nyitánya volt (1620).

dél német területen. E családi jelmondatok divatja a 15.sz.-i Itáliából származott. Ezeket a szignumokat - variálva meg lehet találni a kardokon, pisztolyokon. A 30- éves háborúból származik K. Mihály pisztolya, rajta a monog-

Az egyik szablyán látható a mi régi címerünk: egy pajzs, rajta egy halmon álló romai kereszt, mellette P.K. monogram, dátum: 1552. Ennek a szablyának a pengéje kiszolgált négy generációt. A monogr.-ok szerint: Péter, Ferenc, Mihály és még egy Ferenc lehettek. Az itt leírt címer bécsi heraldikások szerint a 12.-13. századból való. Családunk ezt úgy emlegette, mint ősi címerünket. Ez jól passzolna a Bálint deák legendába, aki a csíki székelyeket keresztet tartva vezette a tatárok ellen. Innen eredne Keresztes nevünk. A hágót eltorlaszolták és a zsákmánnyal, foglyokkal megrakodott tatárok csapdába kerültek. A krónikánkban Apor László van megemlítve, mint erdélyi vajda. Valójában Laczkfy - Apornak hívták, aki a tatárokat alaposan szétverte. A történetírás a székelyeket dicséretesen említi meg (1345).

A hágó egyik oldalát a jelen korig „Keresztes”-nek nevezték 1387 m., a másik oldalt „Bálint sarok”-nak (877 m). Mindkét nevet megtaláltam egy osztrák katonai térképen (1 : 70.000 mérték, 1901-ből). „Telebuga kán

csak gyalog tudott menekülni”, írják a kievi évkönyvek. A mondákat, legendákat komolyan kell venni, mert valahol létezik egy valóság-mag, csak ki kell hámozni. A fent említett címert megtaláltam egész véletlenül az egyik Bornemisza család „összetett” címerében is. „Erdélynek székely eredetű családja. Alapítá a Csík Nagy-Kászon nevű falujából származott Kászoni János, aki gazdag prókátor lévén, báróságot szerzett”, -írja Nagy Iván, majd fölvette a Kászoni név mellé a Bornemisza nevet (1735). Az „összetett” címerekbe be szokták venni az anyai részről származó címereket is. - A mohácsi csatában (1526) is harcoltak és estek el K.-ek. Itt nincs semmi bizonyítékom. Épp ellenkezőleg!

A történelem megírja, hogy Zápolya (vagy Szapolyai) János az erdélyi seregével (szándékosan?) elkésett a csatáról. Feltehető, ill. valószínű, hogy a székelyek az erdélyi seregben voltak. De a legendákat minden generáció újra találja, újra költi, hozzátesz, vagy elhallgatja, ami kellemetlen. Krónikánk megemlíti minden dátum nélkül egy Kálmánt, a kunok elleni harcban esett el a felső Tisza vidéken. A történelem írja: a király (Kún László) először a székelyeket küldte rájuk, de a „Hód-tavi” ütközetben, 1285-ben, a kunok a székelyeket alaposan elverték, csak a királyi had tudott velük elbánni. Azóta már Hód-tó sincs. Családi levelezésben szó van néhány okiratról: egy

Zsigmond-korabeli (14.-15.sz.), egy „halicsi”, gondolom II. Andrástól, valamint II. Géza királytól (1142-1161), továbbá Kilidzs szultántól a Szentföld körül. Érdekes, hogy a család ezt a nevet emlékezetben tartotta, mert valóban létezett ez a szultán: „Kilidzs Arszlán, Szuleimán fia ...és Alexos Komnenos bizánci császárral átmenetileg szövetséget kötöttek (1092). (Propyläen Weltgeschichte, Islam)

Ne feledjük el, hogy az első keresztes hadjárat Magyarországon keresztül vezetett, mely a fent említett időben volt. Valószínű, hogy csatlakoztak hozzájuk magyar harcosok is. Mert ha ők valahol zsákmányt szagoltak, mint minden katona, elment volna a világ végére is. Hisz a gazdasági felemelkedés egyetlen útja, különösen a székelyek számára, sovány földjeik mellett, csak a hadjárat volt.

De most már megérkeztünk a mondák, esetleg mesék világába, mert itt a legrégebbi ősünkről van szó: Szerin, vagy Zerín, esetleg Zerindnek hívták volna a családi levelezésben. Elképzelhető, hogy a 11.sz.-ban ez a régi, pogány magyar név még létezett. Kardját a család, mint egy ereklyét őrizte egész a jelen korig. Egy viking típusú kard, tehát nem szablya. A fogantyúja döntötte, ill. „srégen” volt rákovácsolva. Ezt a kardot az 1980-as években eladták Németországba. Többször hirdettem, kerestem, de semmi nyoma sincs. Csak lerajzolva láttam; a 11-12. sz.-ból származhat.

Mint látjuk, családjunkban jóformán csak katonákról van szó, esetleg itt-ott előfordul egy pap, vagy egy prot. lelkész. Aki ebbe a különös népcsoportba beleszületett, már katonajelölt volt. Ez a született hadkötelezettség csak a 19.sz. elején szűnt meg. Nem tudok kimutatni egyetlen tudóst, művészt,

vagy politikust sem. Hadtörténészeink igen kíméletesen megállapították, hogy a székely katonaság kiképzési nívója és harci értéke inkább alacsony volt. Hogy miért, ezt hagyjuk a hadtörténészekre. Mint laikus, mégis megjegyzem, a bécsi Haditanács nagyon jól ismerte a magyar katona „két pogány közt egy hazáért ömlik ki vére” mentalitását, és semmi érdeke nem volt, hogy egy nívós tisztikar jöjjön létre. A török is bizalmatlan volt az ő oldalán harcoló magyar katonákkal szemben. Bizony igaz lehet, hogy a magyar katona – érthető okokból – megbízhatatlan volt mindkét fél számára.

Eleinket, mint katonákat a végvári vitézekkel és hajdúkkal szokták összehasonlítani. Szerintem a különbség csak az, hogy mi nem voltunk egy „összeverődött hadinép”, hanem egy néptörzs, melynek gyökerei legalább és direkt a honfoglalásig nyúlnak vissza. Befejezésül olvassuk csak Nagy László, kiváló hadtörténészünk sorait („Székelyek a Hadak Útján”): „Hadi tetteiket tekintve... ők sem voltak e korszak (1541-1711) elsőrendű harcértékű katonái – mint ahogyan a magyar végváriak és hajdúk sem – ,de megtették mindazt, ami erejükből tellett. S ez valójában nem is kevés”.

Kedves Keresztes Atyafiak! Tudomásul kell vennünk, hogy született katonaörökségünk volt és nálunk ez a tradíció, mint egy fékezhetetlen lendkerék, ment tovább, jóformán a jelen korig.

Mindnyájatokat szeretettel üdvözöl

Keresztes Árpád

(egy, a sok csíkbánkfalviak közül)

Ajánlott irodalom:

Erdély története, Bp. 1986. Főszerk. Köpeczi Béla; Györffy György: István király és műve; Györffy György: A székelyek eredete; Kristó Gyula: A székelyek eredetéről; Nagy László: Székelyek a Hadak Útján; Nagy Iván: Magyarország családai (1857, Utánnomás 1995?)